

Raport z realizacji planu włączenia społeczności w proces przygotowania Lokalnej Strategii Rozwoju Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Ziemi Chełmskiej” na lata 2023-2027

Lokalna Strategia Rozwoju Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Ziemi Chełmskiej” na lata 2023-2027 została wypracowana w drodze konsultacji społecznych zorganizowanych na terenie każdej z gmin objętych LSR, przy aktywnym udziale społeczności lokalnej, w tym reprezentantów grup interesów z trzech sektorów (społecznego, publicznego i gospodarczego) oraz przedstawicieli grup w niekorzystnej sytuacji.

W celu zagwarantowania szerokiego udziału lokalnej społeczności w przygotowaniu Lokalnej Strategii Rozwoju, w tym przeprowadzenia konsultacji społecznych, LGD upubliczniło informacje o planowanych spotkaniach konsultacyjnych na bieżąco, przez cały okres ich trwania, wykorzystując w tym celu możliwie różnorodne i przyjazne formy komunikacji, tak by informacja o konsultacjach dotarła do przedstawicieli wszystkich sektorów zainteresowanych realizacją LSR. Celem podejmowanych działań informacyjnych poza funkcją czysto informacyjną było wywołanie zainteresowania mieszkańców obszaru planowaniem rozwoju środowiska lokalnego.

Narzędzia komunikacji zastosowane na etapie informowania o spotkaniach konsultacyjnych zostały dobrane do możliwości komunikacyjnych grup docelowych:

- informacja o konsultacjach (harmonogram konsultacji z podanymi miejscami, terminami oraz celem i formą spotkań konsultacyjnych), została zamieszczona na stronie www LGD „Ziemi Chełmskiej”, a także na stronach internetowych urzędów gmin wchodzących w obszar działania LGD, na portalach internetowych Gminnych Ośrodków Pomocy Społecznej oraz Gminnych Centrów Kultury z terenu LGD. Na stronie www LGD utworzona została zakładka dedykowana konsultacjom społecznym, na której na bieżąco zamieszczane były informacje dotyczące spotkań konsultacyjnych, w tym raporty z odbytych konsultacji, jak również materiały przydatne dla uczestników konsultacji. Informacje o rozpoczęciu konsultacji społecznych oraz ich przebiegu zamieszczane były również w mediach społecznościowych (Facebook) na profilu społecznościowym LGD.

-w lokalnej prasie (tygodnik lokalny) została opublikowana informacja o rozpoczęciu spotkań konsultacyjnych, informacje o rozpoczęciu spotkań konsultacyjnych wraz z ich harmonogramem zostały zamieszczone na tablicach informacyjnych w urzędach gmin, GOPS oraz GOK z obszaru LGD, a także w miejscach użyteczności publicznej - w okolicy sklepów, targów, na słupach informacyjnych. Zamieszczenie informacji o konsultacjach w siedzibach instytucji publicznych, instytucji pomocy społecznej, instytucji kultury oraz w miejscach użyteczności publicznej umożliwiło dotarcie do ogółu mieszkańców obszaru, w tym w szczególności do osób młodych, bezrobotnych, kobiet wychowujących dzieci, przedsiębiorców, przedstawicieli NGO/ KGW/ OSP, osób w wieku powyżej 50 r.ż., twórców ludowych, rolników.

- harmonogramy spotkań konsultacyjnych, raporty z konsultacji oraz wszelkie niezbędne materiały informacyjne dotyczące procesu konsultacyjnego były dostępne w Lokalnych punktach informacyjno-konsultacyjnych utworzonych w urzędach gmin wchodzących w obszar działania LGD. Umożliwiło to mieszkańcom obszaru swobodny, bezpośredni dostęp do informacji dotyczących prowadzonych konsultacji społecznych, w miejscu ich zamieszkania. Rolę Punktu

Informacyjno-konsultacyjnego pełniło również biuro LGD, które koordynowało działania punktów lokalnych.

- podczas lokalnych dożynek dystrybuowano ulotki zapraszające mieszkańców obszaru LGD na konsultacje społeczne, jak również kierowano ustne zaproszenia na konsultacje społeczne do uczestników ww. wydarzeń tzw. komunikacja twarzą w twarz, uważaną za skuteczną w odniesieniu dla seniorów.

- w celu skutecznego poinformowania o konsultacjach przedstawicieli sektora gospodarczego, społecznego oraz publicznego, Zarząd LGD przekazywał drogą mailową zaproszenia do udziału w spotkaniach konsultacyjnych do przedstawicieli jst i jednostek im podległych (m.in. GOPS, GOK, szkoły), przedsiębiorców, sołtysów, przedstawicieli lokalnych grup formalnych i nieformalnych, lokalnych liderów, proboszczów lokalnych parafii.

- na wszelkich publikowanych informacjach dotyczących procesu konsultacji społecznych (ulotki, plakaty, ogłoszenia prasowe, informacje na stronach www i portalach społecznościowych, informacje elektroniczne, zaproszenia, inne materiały informacyjne) umieszczano i rozpowszechniano informacje o pomocy otrzymanej z EFRROW, zgodnie z warunkami określonymi w Księdze wizualizacji znaku Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020.

Udział w konsultacjach został zorganizowany przy uwzględnieniu przestrzegania Karty praw podstawowych UE oraz zasad horyzontalnych zgodnie z art. 9 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady 2021/1060 – równości szans kobiet i mężczyzn, zasady równości szans i niedyskryminacji ze względu na płeć, rasę pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. Zadbano o dostępność wszystkich form udziału partycypacyjnego dla osób z niepełnosprawnościami i ze szczególnymi potrzebami zgodnie z ustawą o zapewnieniu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami (Dz. U. 2019 poz. 1696 z późn. zm.). Uwzględniono także zasadę zrównoważonego rozwoju i regułę DNSH „nie czyn poważnych szkód”.

Proces konsultacji społecznych poprzedzony został przygotowaniem przez pracowników LGD opisu oraz wstępnej diagnozy obszaru na podstawie danych zastanych - źródeł historycznych i ogólnodostępnych danych statystycznych (metodą statystyczną i metodą historyczną), przy wykorzystaniu wiedzy lokalnych historyków, pracowników JST, (w tym wywiady telefoniczne) dysponujących lokalnymi danymi. Do opracowania opisu obszaru i wstępnej jego diagnozy wykorzystana została literatura specjalistyczna obejmująca raporty, ekspertyzy, analizy, opracowania, wypowiedzi ekspertów, a także wyniki ewaluacji poprzednio wdrażanej LSR. Zebrane w ten sposób informacje zostały opracowane przez pracowników LGD, a następnie udostępnione osobom zainteresowanym udziałem w tworzeniu LSR, w skondensowanej formie tabel i wykresów.

Do udziału w konsultacjach społecznych zostali zaproszeni przedstawiciele wszystkich grup interesów sektorów społecznego, publicznego i gospodarczego z obszaru planowanego do objęcia LSR, w tym: przedstawiciele JST oraz jednostek podległych (m.in. GOPS, GOK, szkoły), przedsiębiorcy, rolnicy, lokalni liderzy, sołtysi, grupy formalne i nieformalne, twórcy ludowi, parafie, służby ratunkowe (policja, ochotnicza straż pożarna itp.), związki wyznaniowe, seniorzy, osoby młode do 25 r.ż., osoby bezrobotne, kobiety samotnie wychowujące dzieci, osoby niepełnosprawne, młodzież, osoby bez kwalifikacji zawodowych.

Na proces konsultacji społecznych złożyło się łącznie **16 spotkań**, w których uczestniczyło w sumie **288 osób**. **Udział przedstawicieli grup interesu z poszczególnych sektorów odbywał się na równych zasadach**. Wnioski i rezultaty każdego etapu udostępniane były do dalszych konsultacji w Lokalnych Punktach Informacyjno-Konsultacyjnych oraz na stronie internetowej LGD w zakładce poświęconej konsultacjom społecznym.

Harmonogram spotkań konsultacyjnych realizowanych na terenie gmin członkowskich LGD „Ziemi Chełmskiej”

	Nazwa Gminy	Miejscowość / Miejsce spotkania (adres)	Termin spotkania wraz z godzinami spotkania
1.	Białopole	Urząd Gminy Białopole, ul. Chelmska 1, 22-135 Białopole	05.07.2022, godz. 13.00 - 15.30
2.	Dorohusk	Gminny Ośrodek Kultury i Turystyki w Dorohusku, ul. Parkowa 5, 22-175 Dorohusk-Osada	12.07.2022, godz. 09.00 - 11.30
3.	Dubienka	Urząd Gminy Dubienka, ul. 3 Maja 6, 22-145 Dubienka	18.07.2022, godz. 09.00 - 11.30
4.	Horodło	Urząd Gminy Horodło, ul. Jurydyka 1, 22-523 Horodło	22.07.2022, godz. 09.00 - 11.30
5.	Kamień	Urząd Gminy Kamień, ul. Diamentowa 15, 22-113 Kamień	27.07.2022, godz. 09.00 - 11.30
6.	Leśniowice	Urząd Gminy Leśniowice, Leśniowice 21a, 22-122 Leśniowice	09.08.2022, godz. 09.00 - 11.30
7.	Wojślawice	Urząd Gminy Wojślawice, ul. Rynek 30, 22-120 Wojślawice	17.08.2022, godz. 09.00 - 11.30
8.	Żmudź	Urząd Gminy Żmudź, ul. Kasztanowa 22, 22-114 Żmudź	19.08.2022, godz. 09.00 - 11.30
9.	Białopole	Urząd Gminy Białopole, ul. Chelmska 1, 22-135 Białopole	23.08.2022, godz. 09.00 - 11.30
10.	Dorohusk	Gminny Ośrodek Kultury i Turystyki w Dorohusku, ul. Parkowa 5, 22-175 Dorohusk-Osada	26.08.2022, godz. 13.00 - 15.30
11.	Dubienka	Gminny Centrum Kultury i Czytelnictwa w Dubience, ul. Armii Wojska Polskiego 3, 22-145 Dubienka	30.08.2022, godz. 13.00 - 15.30
12.	Horodło	Gminny Ośrodek Kultury w Horodle, ul. Hrubieszowska 1, 22-523 Horodło	06.09.2022, godz. 13.00 - 15.30
13.	Kamień	Świetlica Wiejska w Strachosławiu, Strachosław 22-113	09.09.2022, godz. 13.00 - 15.30
14.	Leśniowice	Urząd Gminy Leśniowice, Leśniowice 21a, 22-122 Leśniowice	13.09.2022, godz. 13.00 - 15.30
15.	Wojślawice	Ośrodek Trzech Kultur w Majdanie Ostrowskim, Majdan Ostrowski 100, 22-120 Wojślawice	20.09.2022, godz. 13.00 - 16.00
16.	Żmudź	Gminne Centrum Kultury w Żmudzi, ul. Kasztanowa 21, 22-114 Żmudź	30.09.2022, godz. 13.00 - 15.30

Opis metod angażowania społeczności lokalnej w przygotowanie LSR, w rozbiciu na etapy:

Etap I. Opis obszaru - do opracowania opisu obszaru i wstępnej jego diagnozy wykorzystana została literatura specjalistyczna obejmująca raporty, ekspertyzy, analizy, opracowania, wypowiedzi ekspertów, a także wyniki ewaluacji poprzednio wdrażanej LSR. Zebrane w ten sposób informacje zostały opracowane przez pracowników LGD, a następnie udostępnione osobom zainteresowanym udziałem w tworzeniu LSR, w skondensowanej formie tabel i wykresów.

Etap II. Diagnoza partycypacyjna (definiowanie potrzeb i problemów) - w spotkaniu udział wzięli przedstawiciele grup interesu z wszystkich sektorów z każdej z gmin obszaru objętego LSR, w tym przedstawiciele grup w niekorzystnej sytuacji.

Zastosowano następujące metody partycypacyjne:

1. Spotkanie otwarte – w spotkaniu udział wzięło 29 osób,
2. Word café –podział na grupy ze względu na reprezentowanie grupy interesu danego sektora/grupy społecznej umożliwił uszczegółowienie zgłoszonych potrzeb i problemów lokalnej społeczności.
3. Badania ankietowe w formie papierowej i on-line – łącznie na tym etapie wypełnionych zostało 29 kwestionariuszy.
4. Karta pomysłu na projekt (inicjatywa oddolna) – łącznie na tym etapie otrzymano 17 wypełnionych kart.
5. Lokalne Punkty Informacyjno-Konsultacyjne na terenie każdej z gmin z obszaru LGD.

Podczas spotkania zdefiniowano główne potrzeby i problemy lokalnej społeczności.

Etap III. Analiza SWOT - uczestnikami łącznie 8 spotkań konsultacyjnych (1 spotkanie w każdej gminie LGD) były podmioty reprezentujące interesy zidentyfikowanych grup interesariuszy. Do udziału w tym etapie zaproszono również osoby, które wykazały się aktywnością i zaangażowaniem na etapie diagnozy potrzeb i problemów, a także przedstawiciele zidentyfikowanych w poprzednim etapie grup w niekorzystnej sytuacji. **Zastosowano następujące metody partycypacyjne:**

1. Spotkania konsultacyjne –w których udział wzięło łącznie 114 osób.
2. Grupy robocze – uczestnicy dzieleni na grupy robocze pracowali nad inną ćwiartką macierzy SWOT dla swojej gminy.
3. Otwarta przestrzeń (open space) – metoda pracy wewnętrznej grup roboczych.
4. Lokalne Punkty Informacyjno-Konsultacyjne na terenie każdej z gmin z obszaru LGD.
5. Karta pomysłu na projekt (inicjatywa oddolna) – łącznie na tym etapie otrzymano 27 wypełnionych kart.

Opracowane analizy SWOT dla każdej z gmin z terenu LGD stanowiły bazę do opracowania przez pracowników biura LGD spójnej analizy SWOT dla całego obszaru LGD „Ziemi Chełmskiej”.

Etap IV. Określenie celów i ich hierarchii - uczestnikami IV etapu konsultacji społecznych były przede wszystkim osoby biorące udział w poprzednich etapach konsultacji. Niemniej jednak

zaproszenie do udziału w konsultacjach skierowane było do wszystkich mieszkańców obszaru LGD, w tym do przedstawicieli grup w niekorzystnej sytuacji. Spotkania prowadził oraz moderował ekspert zewnętrzny.

Zastosowano następujące metody partycypacyjne:

1. Spotkanie konsultacyjne – z udziałem eksperta zewnętrznego - przeprowadzono dwa spotkania dotyczące zagadnienia – w obu spotkaniach łącznie udział wzięły 32 osoby, w tym przedstawiciele grup w niekorzystnej sytuacji.
2. Grupy wielokrotne – dwuetapowo.
3. Warsztaty przyszłościowe – metoda podzielona na dwie części i zastosowana podczas spotkań wymienionych w pkt. 1.
4. Lokalne Punkty Informacyjno-Konsultacyjne na terenie każdej z gmin z obszaru LGD.
5. Karta pomysłu na projekt (inicjatywa oddolna) – łącznie na tym etapie otrzymano 5 wypełnionych kart.

Efektom spotkań było wstępne sformułowanie celów LSR, uwzględniających potrzeby grup w niekorzystnej sytuacji oraz odpowiadających na zgłoszone i zdefiniowane w poprzednich etapach potrzeby lokalnej społeczności.

Etap V. Etap poszukiwania rozwiązań stanowiących sposoby realizacji strategii - w pracach na tym etapie udział wzięli przedstawiciele grup docelowych strategii (23 osoby), w tym również przedstawiciele grup w niekorzystnej sytuacji, ponieważ zaproszenie do udziału miało charakter otwarty.

Zastosowano następujące metody partycypacyjne:

1. Badanie ankietowe – w kwestionariuszu ankiety respondenci mogli wskazać konkretne działanie lub ukierunkowanie na działania, których realizacji oczekują, a które wpisują się w założenia LSR. Wypełniono 23 kwestionariusze.
2. Karta pomysłu na projekt (inicjatywy oddolne) – zebrano 23 wypełnione karty zawierające propozycje działań.
3. Dyskusje reprezentantów grup – przedstawiciele grup docelowych strategii w formie telefonicznej i e-mailowej zgłaszali swoje propozycje zmian i uszczegółowienia określonych wcześniej ogólnych propozycji działań.
4. Lokalne Punkty Informacyjno-Konsultacyjne na terenie każdej z gmin z obszaru LGD.

W wyniku realizacji V etapu dookreślono kierunki działań, które należy podjąć celem zrealizowania założeń LSR.

Etap VI . Formułowanie wskaźników realizacji LSR - w ramach etapu zorganizowano łącznie 4 spotkania konsultacyjne, w tym 3 spotkania dedykowane konkretnym grupom interesu oraz 1 spotkanie podsumowujące, adresowane do wszystkich grup interesu. W spotkaniach udział wzięło 78 osób. W spotkaniu konsultacyjnym podsumowującym wypracowane wskaźniki uczestniczyło 25 osób.

Zastosowano następujące metody partycypacyjne:

1. Spotkanie konsultacyjne – trzy spotkania z przedstawicielami grup interesu z każdego z sektorów.
2. Warsztaty konsultacyjne – metoda przyjęta na spotkaniach z przedstawicielami grupy interesu sektorów gospodarczego oraz społecznego, celem warsztatów było wypracowanie wskaźników w obszarze przedsiębiorczości i w sferze społecznej.

3. Grupy robocze – metoda zastosowana na warsztatach z przedstawicielami grup interesu sektora gospodarczego i społecznego, celem zaktywizowania warsztatów konsultacyjnych, które z założenia są bardzo ogólne.
 4. Fokus – przedstawiciele grup interesu sektora publicznego ze wszystkich gmin obszaru LGD mieli możliwość wspólnego przedyskutowania i określenia wskaźników w obrębie środków przewidzianych na lata 2021-2027.
 5. Lokalne Punkty Informacyjno-Konsultacyjne na terenie każdej z gmin z obszaru LGD
- Efektom spotkań było sformułowanie wskaźników realnych do osiągnięcia w procesie realizacji założeń LSR w ramach grup interesów poszczególnych sektorów i obszarów.

Etap VII. Identyfikacja grup docelowych strategii - w pracach nad identyfikacją grup docelowych LSR uczestniczyli przedstawiciele grup interesów wszystkich sektorów z obszaru planowanego do objęcia LSR (35 osób), w tym osoby z grup w niekorzystnej sytuacji.

Zastosowano następujące metody partycypacyjne:

1. Badanie ankietowe – w kwestionariuszu ankiety respondenci wskazywali grupy, które wymagają objęcia interwencją w ramach LSR. Łącznie wypełnionych zostało 35 kwestionariuszy.
2. Spotkanie konsultacyjne.
3. Burza mózgów – zastosowana na spotkaniu konsultacyjnym celem określenia propozycji grup docelowych LSR.
4. Grupy robocze – stworzenie macierzy interesariuszy.
5. Lokalne Punkty Informacyjno-Konsultacyjne na terenie każdej z gmin z obszaru LGD.

Wynikiem prac na VII etapie konsultacji społecznych było zidentyfikowanie grup docelowych strategii, do których zaliczono: grupy w niekorzystnej sytuacji (kobiety, osoby bezrobotne, rolnicy niskotowarowi) oraz osoby młode do 25 r.ż., osoby starsze po 60 r.ż., przedsiębiorców, organizacje pozarządowe, lokalnych liderów, lokalne samorządy.

Podczas spotkań konsultacyjnych dokonano przeglądu wcześniejszej LSR na lata 2014-2020 oraz określono wstępne kierunki rozwoju obszaru z uwzględnieniem kierunków wsparcia i założeń planowanych w ramach PROW 2021-2027. **Spotkania ukierunkowane były na zagadnienia dotyczące głównych cech podejścia LEADER** tj. na kwestie społeczne, demograficzne, gospodarcze, kwestie cyfryzacji obszaru, jego innowacyjności oraz innowacyjności rozwiązań wpływających na rozwój obszaru, kwestie środowiskowe i klimatyczne, zmiany demograficzne (z uwzględnieniem starzenia się społeczeństwa oraz wyludnienia), partnerstwo w realizacji LSR, w szczególności poprzez wspólną realizację przedsięwzięć i projektów. **Wykorzystano różnorodne kanały komunikacyjne w celu dotarcia do jak największej liczby podmiotów i osób**, które mogłyby być zainteresowane pracami nad LSR, mając na uwadze w szczególności alternatywne kanały komunikacji, aby nie wykluczyć żadnych grup społecznych, np. młodzieży i osób starszych, które mogą mieć problemy z podróżowaniem, lub osób z ograniczeniem czasowym. Informacje były przekazywane poprzez strony www LGD, gmin i pozostałych naszych członków, media społecznościowe, drogą mailową, na tablicach/słupach ogłoszeń zarówno gminnych jak i sołeckich oraz poprzez osobiste/bezpośrednie kontakty naszych partnerów w swoich miejscowościach, np. w domach seniorów, w dziennych domach pobytu, itp. **Zadbano, aby komunikacja nie była jednostronna** – opierająca się tylko na poinformowaniu zainteresowanych stron o toczących się

pracach nad Strategią. Poprzez spotkania w terenie i udział w formach warsztatowych i dyskusjach, a także za pośrednictwem przeprowadzonych ankiet i wywiadów telefonicznych uzyskano bardzo cenne informacje zwrotne. Zadbano także, aby uczestnicy tych form partycypacyjnych czuli się współautorami niniejszej LSR. Pozwoli to potem na skuteczne jej wdrożenie.

W trakcie procesu konsultacji społecznych mieszkańcy obszaru LGD mieli możliwość zapoznania się ze wstępnym projektem lokalnych kryteriów wyboru i wniesienia do nich uwag bezpośrednio lub poprzez wypełnienie ankiet. Swoje uwagi, w trakcie realizacji LSR zgłaszać można będzie również w Lokalnych Punktach Informacyjno-Konsultacyjnych oraz bezpośrednio w biurze LGD. Wywiady telefoniczne z poszczególnymi beneficjentami, na etapie realizacji LSR umożliwią uzyskanie informacji zwrotnej o przejrzystości i możliwości stosowania się do lokalnych kryteriów wyboru.

Wnioski i rekomendacje z poszczególnych etapów konsultacji zostały przeanalizowane przez pracowników Biura LGD oraz członków Zarządu. Do najważniejszych rezultatów i wniosków wyłonionych w procesie konsultacji społecznych wykorzystanych do stworzenia LSR należą:

1. wskazanie grup w niekorzystnej sytuacji spójnych z opracowaną diagnozą obszaru: kobiety, osoby bezrobotne, rolnicy niskotowarowi,
2. określenie grup szczególnie istotnych z punkt widzenia LSR – seniorzy powyżej 60 r.ż., osoby młode od 25 r.ż., przedsiębiorcy, organizacje pozarządowe, lokalni liderzy oraz JST,
3. wnioski pochodzące od wskazanych grup w niekorzystnej sytuacji:
 - konieczność rozwoju przedsiębiorczości lub dywersyfikacji źródeł dochodów, w szczególności osób bezrobotnych, brak lub zbyt mało ofert pracy na lokalnym rynku pracy i wiążący się z tym wzrost poziomu bezrobocia, ubóstwa i wykluczenia społecznego,
 - brak lub niewystarczające wsparcie integracji i aktywizacji społeczno-gospodarczej osób w niekorzystnej sytuacji oraz osób młodych do 25 r.ż. i osób starszych po 60 roku życia,
 - brak ofert zagospodarowania czasu wolnego,
4. wnioski ogólne od wszystkich uczestników procesu konsultacji:
 - niedostateczne wspieranie sektora przedsiębiorczości,
 - słaba konkurencyjność i innowacyjność lokalnych przedsiębiorstw,
 - niedostateczny poziom wiedzy i konieczność jej uzupełnienia w zakresie ochrony środowiska, zmian klimatycznych, a także innowacji, cyfryzacji,
 - niewystarczające wykorzystanie zasobów przyrodniczych, historycznych i kulturowych dla rozwoju gospodarczego obszaru, w tym w szczególności dla rozwoju turystyki
 - niewystarczająca aktywność i integracja społeczna,
 - konieczność podejmowania działań mających na celu zachowanie dziedzictwa lokalnego,
 - braki w infrastrukturze turystycznej, w tym noclegowo-gastronomicznej i rekreacyjnej,
 - niewystarczająca i rozdrobniona promocja obszaru jako miejsca atrakcyjnego turystycznie,
5. dookreślenie kierunków działań mających na celu rozwój całego obszaru:

- tworzenie klimatu przyjaznego przedsiębiorczości oraz wsparcie merytoryczne i finansowe dla zakładania i rozwoju działalności gospodarczej,
 - działania na rzecz osób bezrobotnych, zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym,
 - tworzenie, ulepszanie lub rozwijanie podstawowych usług lokalnych dla ludności wiejskiej, w tym rekreacji i kultury oraz powiązanej infrastruktury,
 - podnoszenie wiedzy społeczności lokalnej w zakresie ochrony środowiska, zmian klimatycznych, a także innowacji i rozwoju produktów lokalnych,
6. sformułowanie wskaźników realnych do osiągnięcia w procesie realizacji założeń LSR
 7. określenie zasad udziału lokalnej społeczności w procesie monitoringu i ewaluacji LSR, aktualizacji strategii oraz opracowywaniu i zmianie lokalnych kryteriów wyboru.